

החולץ ליבמתו פרק רביעי יבמות

מח.

עין משפט גד מצוה

קמב א מיי פ"ח מהל' עבדים הלכה יג טו"ט"ע י"ד קמ"ג רסו ט"ע סד:
 קמב ב מיי פ"ח מהל' אסורי ביאה ה"ט ט סמג לאוין ק"ח טו"ט"ע טס קמ"ג רסו ט"ע יג:
 קמב ג מיי שם פ"ג ה"ל יג סמג טו"ט"ע טס:
 קמב ד מיי פ"ח מהל' מלכים הלכה ה סמג ע"ין קנ"ג:

תוספות ישנים

(א) והא דלא משני תלמודא התם דבשאר אברים שרי לגמרי במער והא דקאמר העברת שער אינה אלא מד"ס דמשמע דהא מדברי סופרים מיהא איתא מיירי ציית השחי וצית הערוה. והא דקאמר המעביר צית השחי וצית הערוה ה"ו לוקה ר"ל מכת מדרות מדרבנן. דמשני תלמודא התם גבי ר' יוחנן דאמר המעביר צית השחי וצית הערוה ה"ו לוקה. ופריך מהא דהעברת שער אינה אלא מד"ס. ומשני מאי לוקה מכת מדרות מדרבנן. וי"ל משום דס"ל דהעברת שער מיירי בכל אברים מלדא מפרש צית השחי וצית הערוה כמו דמפרש גבי המעביר צית השחי וצית הערוה לוקה:

תוספות ישנים

(א) והא דלא משני תלמודא התם דבשאר אברים שרי לגמרי במער והא דקאמר העברת שער אינה אלא מד"ס דמשמע דהא מדברי סופרים מיהא איתא מיירי ציית השחי וצית הערוה. והא דקאמר המעביר צית השחי וצית הערוה ה"ו לוקה ר"ל מכת מדרות מדרבנן. דמשני תלמודא התם גבי ר' יוחנן דאמר המעביר צית השחי וצית הערוה ה"ו לוקה. ופריך מהא דהעברת שער אינה אלא מד"ס. ומשני מאי לוקה מכת מדרות מדרבנן. וי"ל משום דס"ל דהעברת שער מיירי בכל אברים מלדא מפרש צית השחי וצית הערוה כמו דמפרש גבי המעביר צית השחי וצית הערוה לוקה:

תוספות ישנים

(א) והא דלא משני תלמודא התם דבשאר אברים שרי לגמרי במער והא דקאמר העברת שער אינה אלא מד"ס דמשמע דהא מדברי סופרים מיהא איתא מיירי ציית השחי וצית הערוה. והא דקאמר המעביר צית השחי וצית הערוה ה"ו לוקה ר"ל מכת מדרות מדרבנן. דמשני תלמודא התם גבי ר' יוחנן דאמר המעביר צית השחי וצית הערוה ה"ו לוקה. ופריך מהא דהעברת שער אינה אלא מד"ס. ומשני מאי לוקה מכת מדרות מדרבנן. וי"ל משום דס"ל דהעברת שער מיירי בכל אברים מלדא מפרש צית השחי וצית הערוה כמו דמפרש גבי המעביר צית השחי וצית הערוה לוקה:

אלא עבד איש אתה מה בעל כרחו. פי' בקונט' ג' נשון שני דעבד איש אע"ג שהוא גדול וכן דעת ומלתא אותו וגו' בעל כרחו ואי אתה מל בן איש גר הבא להתגייר אין לו כח למול בנו גדול בעל כרחו דגבי צניס כתיב המול לו כל זכר ולא כתיב זהו כל איש כמו גבי עבד ודבר תימה פירש דקרא להמול לו כל זכר מוקמינן למילת זכריו שמעכבתו מלאכול צפסקא וזה לא שייך אלא בצניס שגולדו בקדושה אבל מילת בניו שלא גולדו בקדושה אינה מעכבתו מלאכול צפסקא ונראה דלא צריך קרא למידרש מיניה ואי אתה מל בן איש בעל כרחו דממילא ידעינן שלא יגיירוהו בעל כרחו ועוד דמיפת מואר שמעינן דאין מלין גר בעל כרחו דהא יפת תואר אין מטבילין אותו בעל כרחו מדאיצטריך רחמנא להמתין לה שלשים יום וצקבלה עליה אין צריך להמתין ולא נקטיה אלא לפירושי מילתיה דרשב"א דקאמר דמתחלה כופין לשם שפמות ולא לשם גירות אי נמי משום דנקט לה במילתיה דרבנן כשם שאי אתה מל בן איש נקט נמי דרבי שמעון בן אלעזר לאשמעינן דרשב"א שזאי אתה מל בן איש בעל כרחו עבד אתה מל בעל כרחו תימה דרשב"א קאמר לקמן דאין משהין אותו בלא"י מפני הפסק טהרות עבד שאינו רוצה למול ומשמע דזוקק למוכרו ו"ואמאי ימהלנו בעל כרחו וכן קשה דרבי יהושע בן לוי אית ליה דבסולת (גיטין דף נ"ט: וס' נתיאשמי מפלוני עבדי אותו העבד אין לו תקנה אלא בשטר אלמא לית ליה היא דשמואל דבסמוך וא"כ דרש עבד איש אתה מל בעל כרחו ולקמן קאמר הלוקח עבד מן העובד כוכבים ולא רצה למול מנגלל עמו עד י"ב חודש וימול אותו בעל כרחו ואומר ר"י דתקנת חכמים היא שלא יכשיל את רבו באיסור והיתר כיון דאין מקבל עליו עול מלות ועוד דאין טוב לחייבו צמזום מאחר דאין חפץ לקיימם: **המפקיר עבדו יצא לחירות ואין צריך לשחררו.** יצא לחירות ואין צריך לשחררו וי"ל למה ליה שטרט צבד כעני יפקירנו ולימא

ומותר בה מיד אמר רבא מאי טעמא דרבי שמעון בן אלעזר דכתיב יב' עבד איש מקנת כסף עבד איש ולא עבד אשה אלא עבד איש אתה מל בעל כרחו ואי אתה מל בן איש בעל כרחו ורבנן אמר עולא בשם שאי אתה מל בן איש בעל כרחו כך אי אתה מל עבד איש בעל כרחו ואלא הכתיב כל עבד איש ההוא מיבעי ליה לכדשמואל (דאמר שמואל "המפקיר עבדו יצא לחירות ואין צריך גט שחרור שנאמר כל עבד איש מקנת כסף עבד איש ולא עבד אשה אלא עבד שיש לו רשות לרבו עליו קרוי עבד ושארן רשות לרבו עליו אין קרוי עבד מתקין לה רב פפא אימור דשמעת להו לרבנן ביפת תואר דלא שייכא במצות אבל עבד דשייך במצות "הכי נמי דאפי' רבנן מודו דתניא אחד גר ואחד לוקח עבד מן העובד כוכבים צריך לקבל הא לוקח מישראל אין צריך לקבל מני אי רבי שמעון בן אלעזר האמר לוקח מן העובד כוכבים נמי אין צריך לקבל אלא לאו רבנן וש"מ דלוקח מן העובד כוכבים צריך לקבל אבל לוקח מישראל אין צריך לקבל ואלא קשיא אחד גר ואחד עבד משוחרר: כי תניא ההיא לענין טבילה תניא רבנן ג' וגולחה את ראשה ועשתה את צפרניה רבי אליעזר אומר תקוין רבי עקיבא אומר תגדיל אמר רבי אליעזר נאמרה עשיה בראש ונאמרה עשיה בצפרנים מה להלן העברה אף כאן העברה רבי עקיבא אומר נאמר עשיה בראש ונאמר עשיה בצפרנים מה להלן גיוול אף כאן גיוול וראיה לדברי רבי אליעזר ודמפיבשות בן שאול ירד לקראת המלך לא עשה רגליו ולא עשה שפמו מאי עשיה העברה ת"ר ודבכתה את אביה ואת אמה ר' ליה

ליה בצפי בי תרי זיל דהכי דייק צפ"ק דקידושין (דף טו. וס' ג) גבי עבד עברי למה לי שטרט לימא ליה בצפי בי תרי זיל ומשני עבד עברי גופו קנוי ואר"י דהכי פריך (ב) למה לי שטרט לדמותו לשון עמנו הכתוב בשטר הרי את בן חורין הרי את לעמנך יאמר לו בעל פה דס"ד דאין צריך אלא מחילה מחוץ שעליו ומסיק דגופו קנוי ואין הלשון הכתוב בשטר מועיל בעל פה אצל הפקר שמסלק רשותו מועיל אפי' בעל פה לשמואל וא"ת אמאי לא חשיב הפקר גבי קנינים של עבד צפ"ק דקדושין (ט"ז) וי"ל דלא חשיב אלא קנינים שמקנה הרב לעבד עמנו והפקר אינו אלא סילוק בעלמא שהרב מסלק עמנו מן העבד ועוד יש לומר דמילתא דאיתא בכל מיילי לא קמיני דקאמר התם לענין חליפין ומנא לידן מילתא דאיתא דבמטלטלין לא קמיני: **עשה רגליו.** פי' בקונטרס פכרני רגליו ולרי' נראה דהיינו שער צית הערוה דהכי משמע פרק מלות חליפה (לקמן ק). גבי מן הארכוזה ולמעלה חליפתה פסולה למימרא דלא מיקרי רגל מן הארכוזה ולמעלה תא שמע ולא עשה את רגליו ומשני לישנא מעליא מכאן אין ראייה דשרי לגלל שער של צית הערוה דשמואל מדרבנן אסור אבל בריש פרק ב' מזירים (מ"ד נ"ח) קאמר רב צהדיא מיקל אדם כל גופו בתער אפילו שער צית השחי וצית הערוה כדמשמע התם דפריך עלה והתניא המעביר שער צית השחי וצית הערוה הרי זה לוקה ומשני כי קאמר רב צמספריס והא בתער קאמר כעין תער וא"ת דבתר הכי קאמר צעי מיניה רב מרבי חייה מהו לגלל א"ל אסור והא קא גדיל א"ל גבול יש לו משמע דצמספריס צעא מיניה אי שרי דאי בתער מאי פריך והא קא גדיל והלא יכול לגלל צמספריס ושמא רב לא קבלה מרבי חייה ור"ת מפרש דבתער צעא מיניה והא דפריך והא קא גדיל ה"פ והלא אין זה מיקוין ואין דומה כלל למיקווי אשה שאין זה משום ייפוי אלא משום דער שגדל יותר מדאי ואפילו בתער אית לן למישרי ולפי זה צריך לומר שלא היה יודע צרייתא דלעיל שאוסרת וזה"ל גריס הכי אמר רב מיקל אדם כל גופו בתער והתניא המעביר כו' כי קאמר רב צהדיא אכריס ופשאר אכריס מי שרי והתניא העברת שער אינו מדברי סופרים אלא דכתיב וצית השחי וצית הערוה נמי איירי כדמוכח בתר הכי דכי קאמר רב צמספריס כי תניא ההיא בתער ולפי זה בשאר אברים לא שרי אלא צמספריס וצית השחי וצית הערוה אפי' צמספריס אסור ומדרבנן דלא תקשי הך דהכא מיניה וזה"ל של אספמינא כתוב אלא הא בתער והא צמספריס והדר ציה משינויא קמחא דשני כי קאמר רב צהדיא אכריס (א) ולגירסא זו שאר אברים ודאי אסור לגלל בתער אצל צמספריס שרי אף צית השחי וצית הערוה ובערוך בערך גיווסטרטא גורס כגירסת ספריס שלנו וצמספריס הגאונים שרי לגלל צית השחי וצית הערוה כי מגלל כל גופו מראשו ועד רגליו ולא משמע דאיירי במצוה דפשיטא הוא אלא במגלה לרפואה כיון דמגלה כל גופו אין זה ייפוי אלא גיוול ותדע דלא משתמיט צום דוכתא גבי מצוה עשה דמצוה דוחה לאו דלא יבש גבר אלא לאו דהקפת הראש וזקן גרידא:

ומותר בה מיד. אלמא לרי' שמעון עבד אין צריך לקבל בשעת טבילה שחרור ולרבנן דלא הו' תקנתא דהכי סברי צריך לקבל: **עבד איש ולא עבד אשה.** בתמינה ואשה שקנתה עבדים ולא מלו מי לא הו' כשאר עבדים. אלא ע"כ היא איש אע"ג כוכבים שמכרו קאי ולמעוטי בן איש וה"ק עבד שלקחת מן העובד כוכבים אתה מל בעל כרחו של עבד ואי אתה מל בן עובד כוכבים בעלמא דלאו עבד בעל כרחו ומדכתב רחמנא איש קרא ימירא למעוטי בן איש ש"מ ומלתא אותו בעל כרחו משמע דאי מדעתו היכי ממעט לכן איש ואי לא כתיב איש ה"ל האי עבד לאו למעוטי בן אתה אלא הוא גופא איצטריך לאשמעינן דמילת עבדים מעכבא צפסקא. לשון אחר ועיקר עבד איש ה"ק עבד שהוא איש אע"פ שהוא גדול וכן דעת ומלתא אותו בעל כרחו ואי אתה מל בן איש [שהוא] איש גר הבא להתגייר אין לו כח למול בנו גדול כל זכר ולא כתיב זהו איש וגבי עבד כתיב איש למעוטי בן: ורבנן. כשם שאין אתה מל בן איש [בע"כ] דהא לא כתיב זהו איש: כך אי אתה מל בן איש: ומילתא בעלמא היא ולא הקיפא אלא ה"ק ליה כי היכי דמודי' לן צבן ה"ה לעבד נמי דאין מניינן בן דעת אלא מל'ונו: אימור דהא שמעון דלא הו' תקנתא: ציפס תואר דלא שייכא צמזום אצל עבד. ששהא אכלו כמה ימים וניהג עליו מלות הנהגות בעבד מי שמעט לכו דלצריך לקבל: לענין טבילה הניא. ששנייה שום טבילה שצריכים לטבול כשצאין לכלל ישראל גמור אצל לענין קבלה לא הו' עבד אין צריך לקבל בשעת טבילה שחרור: **קוין.** אכפריס קאי ואע"ג דלאו ניוול גזירת הכתוב היא: **עשיה בראש.** כלומר נאמר שם מיקוין מלוה בראש דכתיב וגלחה: לא עשה רגליו. לא קפץ פכרני רגליו: ולא עשה שפמו. לא גלל שער שפמו. אלמא עשיה קרי להעברה: פי

תורה אור השלם
 1. וכל עבד איש מקנת כסף ומלכתה ארוה אז יאכל בו: שמות יב מד
 2. והבאתה אל תוך ביתך וגלחתה את ראשה ועשתה את צפרניה:
 דברים כא יב
 3. ומפשת בן שאול ירד לקראת המלך ולא עשה רגליו ולא עשה שפמו ואת בגדיו לא כבס למן היום לכת המלך עד היום אשר בא בשלום:
 שמואל ב יט כה
 4. והסירה את שמלת שביה מעליה וישבה בביתך ובכתה את אביה ואת אמה ירד ימים ואחר בן תבוא אליה ובעלתה עד היום אשר לא יאשה:
 דברים כא יג
 גליון הש"ס
 גמ' ולא עבד אשה. עין מהרש"א לקמן ע"פ ע"פ ד"ה כגון שהיה אביו: שם ה"ג דאפילו רבנן מודו. עין קידושין דף סג ט"ז מ"ה אלא עממה: ע"פ ד"ה איתא עבד וכו' ואמאי ימהלנו בעל כרחו. עין ע"ד דף טו ע"פ מ"ה ע"ד:
 הגהות הב"ח
 (א) תוס' ד"ה המפקיר וכו' ואר"י דהכי פריך. י"ב כוננו במיוון זה למה שמילתו חמוץ בקידושין דף טו ע"ד"ה למה ליה ע"ש ועין עוד בפסק השולח דף לא בחו"ס ד"ה המפקיר:
 מוסף רש"י
 ואין צריך גט שחרור. להיות מותר בשראלי (קדושין ע"ב). תגדיל. מגללם כלי משתנות (דברים כא יב).